

**Επανακατασκευάζοντας το ερείπιο του μοντερνισμού.
Σχόλια για την εγκατάσταση «Ruinventions» του Κωνσταντίνου Δρέγου.**

Η μέχρι τώρα γλυπτική δουλειά του Δρέγου ήταν, κατά βάση, ανθρωπομορφική. Στο σύνολό της όμως η διαχείριση της ανθρωπίνης μορφής –τι πιο ουσιαστική σε μια μετα-το-μοντέρνο γλυπτική τοποθέτηση όμως η προσέγγισή του ήταν και εκεί αποδομητική. Τα ανθρώπινα σώματα, άλλοτε ολόκληρα και άλλοτε τεμαχισμένα, σπαράγματα, θραύσματα του σωματικού όλου, διαλύονταν περαιτέρω καλυπτόμενα από μαύρη πίσσα ή ανατριχιαστικές χειρουργικές επεμβάσεις με δέρμα (ζώου).

Η ανθρωπομορφική δουλειά του Δρέγου συνιστά ένα τεράστιο σώμα δουλειάς, το οποίο έχει τμηματικά παρουσιαστεί στο εξωτερικό, εντυπωσιακό για την ηλικία του καλλιτέχνη, αγωνιωδώς απαιτεί μια πιο συνολική παρουσίαση στην πατρίδα του. Για το «Ruinventions» ο καλλιτέχνης επιλέγει να παρουσιάσει ένα one-off, μια κι έξω, έργο –ειδικά κατασκευασμένο για τον τόπο του Cheap Art στα Εξάρχεια. Μια site specific κατασκευή η οποία στήνεται μέσα από μια τιπάνια προσπάθεια στο εξαιρετικό κτίσμα των ακούραστων αδελφών Γεωργακόπουλων.

Ο Κωνσταντίνος Δρέγος βαθύς γνώστης τόσο της πλαστικής φόρμας όσο και της φιλοσοφίας της τέχνης μας παρουσιάζει εδώ ένα statement το οποίο, στα μάτια μου, προβάλλει – επιτέλους- ως μια επίθεση στην αθωότητά μας (ίσως η σωστότερη λέξη να είναι αφέλεια) πάνω στη φύση και τη λειτουργία του έργου τέχνης σήμερα. Για παράδειγμα, επισκεπτόμαστε τα ανά την Αθήνα (αλλά και τα ανά τον κόσμο) καλλιτεχνικά εγκαίνια, φορώντας, συνήθως, τα καλύτερά μας ρούχα χωρίς, συνήθως, να έχουμε απαντήσει το θεμελιώδες ερώτημα του τι ακριβώς περιμένουμε να δούμε. Το ιερατείο της σύγχρονης τέχνης (κριτικοί, δημοσιογράφοι, curators, συλλέκτες, καθηγητές καλών τεχνών) δρασκελίζει τα κατώφλια των γκαλερί με το σίγουρο ύφος ότι το κατακυρωμένο γούστο τους ως άλλος μετρητής Geiger θα κουδουνίσει την καλλιτεχνική ραδιενέργεια του εν λόγω έργου. «Είναι καλό» θα εκφωνήσουν με βαθιά φωνή. «Θέλει δουλειά...» θα προσθέσουν οι πιο αυστηροί. «Καλά είναι σούπερ!» πριμοδοτούν οι πιο βρετανόπληκτοι ξεφωνισμοί. Σ' αυτόν τον πολτό από «κριτικά» κορακίσματα (και εικαστικά έργα φυσικά) επιπλέουν κάθε λογής, χρονικής και γεωγραφικής προέλευσης καλλιτεχνικά σιλ: παλιά καλή παραστατική ζωγραφική, αγέραστη γαλλικής προέλευσης πρωτοπορία του '60, ελληνοκεντρισμοί παντός είδους, η τελευταία πατέντα από το περιοδικό frieze με μόλις μια βδομάδα καθυστέρηση, κορισιίστικα σχεδιάκια σε ριζόχαρτα, υβριδικά καρτούνς με κάρβουνο σε μεγάλα χαρτιά... Από αυτή την τεράστια ποικιλία που θα έκανε τα μεγαλύτερα σουπερμάρκετ να ζηλέψουν, οι συλλέκτες μας κάνουν τις αγορές τους και οι ειδήμονες επιλέγουν το φρούτο της βδομάδας που θα στολίσει το εξώφυλλο κάποιας free-press ή θα εισπράξει το βραβείο του μήνα. Καλά αυτοί λοιπόν. Εμείς. Τι θα διαλέξουμε και με ποιο κριτήριο; Τη σοβαρότητα της χειροναξίας; Τη συγχρονικότητά του με τις διεθνείς μόδες; Τη διάρκειά του στο χρόνο; ;;;;

Στα γραπτά του Heidegger ενυπάρχει η επισήμανση αυτής της τεράστιας αμηχανίας που θα γενικευτεί για το πλατύ κοινό μετά το δεύτερο μισό του 20ου αιώνα: οι επισκέπτες των μουσείων σύγχρονης τέχνης συνήθως περιδιαβαίνουν τις αίθουσες μουρμουρίζοντας, προβληματισμένοι για το αν αυτό που βλέπουν είναι τέχνη. Και συνήθως η αισθητική εμπειρία τους σ' αυτά σταματά εκεί. Κάποιοι, όπως ο Jean Clair, υποστηρίζουν ότι ο συνεχής πολλαπλασιασμός των μουσείων είναι ευθέως ανάλογος μ' αυτή τη γενικευμένη αμηχανία γύρω από την τέχνη. Η κατάρρευση των διαχωριστικών γραμμών τόσο στην τέχνη, αλλά και στην πολιτική και σε άλλους τομείς των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων, μοιάζει να είναι το κύριο χαρακτηριστικό της εποχής μας. Οι David Hume και ο Immanuel Kant ήταν –ακόμη- πεπεισμένοι ότι κάποια έργα τέχνης είναι καλύτερα από άλλα και ότι ορισμένοι άνθρωποι έχουν καλύτερο γούστο. Ο καθένας τους έφτασε σ' αυτό το συμπέρασμα από άλλο δρόμο

όμως και οι δύο πίστευαν στην ύπαρξη μιας ελίτ η οποία είχε τη δυνατότητα να προβαίνει σε τέτοιες κρίσεις. Ο πρώτος εμπιστευόταν περισσότερο το ρόλο της κριτικής ενώ ο δεύτερος τους ίδιους τους καλλιτέχνες/δημιουργούς. Πιο πρόσφατα ο Edward Bullough (1880-1934) στήριξε μια αισθητική θεωρία στην οποία θέματα που αφορούσαν στο φύλο, την πολιτική ή το σοκ δημιουργούσαν πρόβλημα στο αισθητικό αντικείμενο. Όχι πολύ μακριά, ο Clement Greenberg (1909-1994), ο ίδιος έδωσε τον διάσημο πλέον χαρακτηρισμό kitsch σε ό,τι νόμιζε λαϊκό και χυδαίο με τεράστια μαζική απήχηση, αρνιόταν το εννοιακό περιεχόμενο στο έργο τέχνης επικεντρώνοντας στη φόρμα. Ο θεατής με «γούστο» θα μπορούσε να διακρίνει το σημαντικό από το ασήμαντο. Κατά τη διάρκεια του εικοστού αιώνα διεξήχθη ένας πόλεμος στις εικαστικές τέχνες. Αν το κριτήριο για να αποφασίσουμε ποιος νίκησε είναι οι θεσμοί των μουσείων και των ιστορικών τέχνης, τότε δεν υπάρχει αμφιβολία, ο μοντερνισμός κέρδισε και μάλιστα χωρίς παράπλευρες απώλειες. Μετά από τη διαπίστωση αυτών των δεδομένων, τα κυρίαρχα ιδανικά στην αξιολόγηση του έργου τέχνης δεν είναι πλέον η δεξιοτεχνία, η μιμητική ικανότητα, η πολύχρονη τριβή με το αντικείμενο, ούτε καν η υπακοή σε κάποιες αισθητικές αρχές. Γι' αυτό το θέμα ο Adorno υποστηρίζει ότι η αισθητική έχει πλέον αχρηστευτεί. Αυτό που την έχει καταστήσει περιττή, ισχυρίζεται, είναι η παραδοσιακή της ανικανότητα να κατανοήσει την τέχνη γενικά και την πρωτοποριακή, ειδικότερα. Τα νέα κριτήρια για το καλλιτεχνικό αντικείμενο είναι το κατά πόσον περιέχει πρωτοτυπία, ευρηματικότητα, ανατρεπτικότητα, πρωτοπορία. Έτσι η αρχή του «ποιος το έκανε πρώτος» θα καθορίσει τα νέα δεδομένα υποσκελίζοντας σχεδόν οτιδήποτε άλλο. Και οι μόδες των σύγχρονων εικαστικών μοιάζουν πιο εφήμερες από ποτέ.

Δεν μπορώ να θυμηθώ άλλη έκθεση τα τελευταία χρόνια η οποία να αμφισβητεί τόσο ανοικτά την έννοια της ιστορίας σε εκθεσιακό επίπεδο. «Νομίζω πως η ιστορία που αφορά το έργο τέχνης ή τουλάχιστον τη σχέση ιστορίας μεταξύ ενός έργου τέχνης και του θεατή του, είναι μία μόνο διακλάδωση από τις διακλαδώσεις που συνθέτουν το πλέγμα αυτού που ονομάζω "ιστορία της αναμονής"», σημειώνει ο Δρέγος και συνεχίζει: «Δεν πρόκειται δηλαδή για μία χρονολογική ιστορία αλλά για μία μεσσιανική. Η μεσσιανική ιστορία είναι η ιστορία της Σωτηρίας, γι' αυτήν κάτι πρέπει να σωθεί. Πρόκειται για μία τελική, εσχατολογική αντίληψη του ρούν, μέσα στην οποία κάτι πρέπει να περατωθεί, να κριθεί, να μιν "εδώ", αλλά πάνω από το "τώρα", σε έναν άλλο χρόνο ξεφεύγοντας από την χρονολόγηση, χωρίς όμως να συμβεί κάπου αλλού. Αυτό είναι που την κάνει και απρόβλεπτη. Η Έλευση του Μεσσία είναι κάθε ιστορική στιγμή, που σημαίνει πως ο Μεσσίας είναι ήδη εδώ. Υπό αυτήν την Έννοια δεν υπάρχει στιγμή που να μην εξαργυρώνεται σε εικόνα, καθώς επίσης και εικόνα που να μην διαθέτει την ουσία της στο στιγμιαίο ως ιστορικό ισοδύναμο της.» Η μέθοδος που χρησιμοποιεί ο Δρέγος για να αμφισβητήσει την καθιερωμένη αντίληψη της ιστορίας μέσα στα τρέχοντα έργα τέχνης και εκθέσεις είναι να κατασκευάσει ένα «ερείπιο». Ένα ερείπιο όμως το οποίο θα λειτουργεί στα πλαίσια της νεοτερικής αντίληψης της εφεύρεσης, της καινοτομίας. Αναμφίβολα είναι ένα εξαιρετικά κρυπτικό έργο, ένα τεράστιο (κυριολεκτικά) γλυπτικό αίνιγμα. Ένας καλλιτεχνικός μετεωρίτης, θραύσμα μιας τελείως ξένης κουλτούρας το οποίο προσγειώθηκε σε έναν οικείο μας εκθεσιακό τόπο...

Και εκεί οι περιέργοι, λάτρεις των εικόνων, ηδονοβλεψίες φιλότεχνοι το περιεργάζονται απ' όλες τις μεριές, αναζητώντας εικόνες, ερμηνείες, κλειδιά. Ο ίδιος ο καλλιτέχνης γράφει αλλού: «Ένα έργο τέχνης που περιλαμβάνει εικόνες δεν είναι περισσότερο προσβάσιμο από ένα άλλο το οποίο φαίνεται να αποτελείται από λιγότερες έως και ελάχιστες εικόνες. Δεν σημαίνει πως είναι περισσότερο προσβάσιμο από ένα άλλο όπως π.χ. ένα μπλε κάδρο. Και στις δύο περιπτώσεις ισχύει ο ίδιος κανόνας : τίποτα δεν υπεκφεύγει της εικόνας. □τόσο εάν θεωρήσουμε πως ένα έργο περιλαμβάνει εικόνες, τότε δύναται να έχει μεγάλη ιστορική και μεσσιανική σημασία αφού έτσι αποτελεί έναν τρόπο προβολής της δύναμης και της δυνατότητας της εικόνας ως προς εκείνο το οποίο είναι εξορισμού αδύνατο, δηλ. το παρελθόν. Η μνήμη δηλ. αν και αντλεί την δύναμή της από το παρελθόν, δεν μπορεί να επαναφέρει το γεγονός καθαυτό στην δική μας ύστερη (για εκείνο) πραγματικότητα, διότι αυτό θα σήμαινε πως το παρελθόν προηγείται της μνήμης του παρόντος. Θα μας δινόταν δηλ. η αίσθηση πως αυτό που ζούμε "τώρα" μέλλει να συμβεί, και πως το παρελθόν δεν έχει συμβεί ακόμα.» Αναμφίβολα, και πάλι, ο θεατής, «ειδικός» και μη, θα αναγκαστεί να ανασύρει συγκρίσεις από τις γνώσεις του της καλλιτεχνικής ιστορίας: «μοιάζει με...», «έχει επιρροές από...», «μου θυμίζει το...». Οι πιο φροϋδικοί των θεατών θα κατευθυνθούν στο απόθεμα μνημονικών εικόνων που έχουν συγκροτήσει για να το ερμηνεύσουν. Δεν είμαι σίγουρος αν θα βρουν εδώ φαλλικά στοιχεία...

Η αντίληψή μας της ιστορίας είναι θραυσματική, ή ακόμη και επιλεκτική. Π.χ. Παρθενώνας-Νότρ Νταμ-Πικάσο-Ντάμιεν Χερστ. Σαρώνουμε τις εποχές με ευκολία (κάτι που δεν κάνουμε αντιστοίχως με τη γεωγραφία, αφήνοντας απ' έξω τεράστιες περιοχές και πολιτισμούς, εξωδυτικούς κυρίως). Έτσι το τρένο της καλλιτεχνικής ιστορίας το οποίο έχουμε φτιάξει σταματάει μόνο σε ορισμένες στάσεις, ενώ δεν μπορούμε να «κατεβούμε» στις ενδιάμεσες. Στην έκθεση "Ru inventions" προσπαθεί να επανασυγκολλήσει ένα διαλυμένο ιστορικό παζλ και για να το πετύχει προβαίνει σε μια επιπλέον αποδομητική διαδικασία. «Γεγονός είναι πάντως, και αυτό είναι για την ακρίβεια η καταγωγή όλης της ιδέας αυτής της ενότητας, ότι ο χρόνος περνάει πάνω από εμάς αφήνοντας πίσω του συντρίμια τα οποία αφήνονται να ερμηνευθούν είτε ως αποτελέσματα μιας καταστροφής ή και κατάτμησης, είτε ως κάτι το οποίο βλασταίνει αποτελώντας με αυτόν τον τρόπο μια νέα αφετηρία», γράφει ο ίδιος ο καλλιτέχνης στις σημειώσεις του. Πιστεύω ακράδαντα ότι οι εκθέσεις δεν ανήκουν (μόνον) στους δημιουργούς του. Σαν μπουκάλες στον ωκεανό έχουν φύγει από τα χέρια και κολυμπούν ανάλογα με το κλίμα των κοινωνιών οι οποίες τις φιλοξενούν. Δεν με νοιάζει ο Κωνσταντίνος Δρέγος πια. Τώρα ανησυχώ για το κοινό. Έχω αγωνία πως θα εισπράξει αυτό το χτύπημα με το γάντι που του έριξε ο καλλιτέχνης. Λέτε νάχει αντίληψη; Λέτε νάχει κότσια;

Θανάσης Μουτσόπουλος

cheapart

Θεμιστοκλέους & Α. Μεταξά 25 10681 Πλ. Εξαρχείων, τηλ/φαξ: 2103817517

www.cheapart.gr info@cheapart.gr